

O NOUĂ FIGURINĂ CERNAVODĂ III DESCOPERITĂ ÎN SUD-VESTUL DOBROGEI

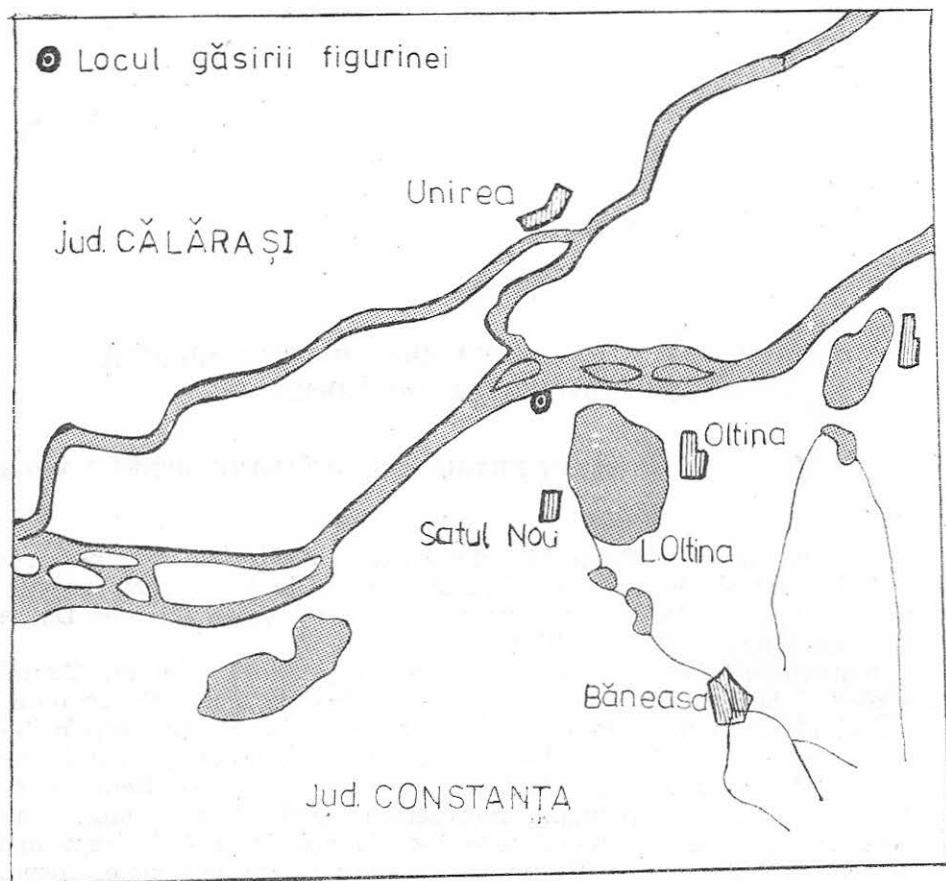
MARIAN NEAGU, ION MUNTEANU, OPREA VASILE

În vara anului 1980 a fost descoperită o figurină antropomorfă pe malul drept al Dunării, la 8 km în amonte de Satul Nou, comuna Oltina, jud. Constanța, într-un punct situat între Valea lui Moș Dobre Vrednicu și Valea lui Burcă¹ (Pl. 1).

Statueta este din lut și reprezintă un personaj feminin. Corpul este plat și lătit în partea lui superioară, redînd schematic regiunea umerilor. Figurina prezintă un orificiu destinat fixării unui cap mobil și a fost decorată cu incizii. Astfel, imediat sub orificiul pentru introducerea capului se află un semicerc neregulat ce se continuă și pe spate sub forma unui triunghi, reprezentînd probabil un colier. Sîniile sînt marcați prin două proeminențe inegale aplatizate (cel drept mai mare decît stîngul), accentuate fiecare de cîte un cerc de puncte. Corpul statuetei este împodobit pe față și spate cu o eșarfă trasată pieziș printr-un grup de trei linii paralele ce pornesc din regiunea umărului stîng și traversează corpul pînă în dreptul șoldului drept. Spațiile dintre linii sînt la rîndul lor decorate cu incizii oblice. La briul figurinei, în stînga eșarfei, a fost incizat un pumnal cu lama triunghiulară. Pasta are în compoziție nisip, mica și fragmente de scoici pisate, fiind arsă neuniform la brun-cenușiu. Înălțimea figurinei este de 4,77 cm, lungimea umerilor măsoară 4,60 cm, iar grosimea 1,16 cm. Piesa se află în colecția Muzeului județean Călărași, la numărul de inventar 17 551 (pl. II. a, b).

Figurina găsită în apropiere de Satul Nou este a noua descoperire de acest gen din aria de răspîndire a culturii Cernavodă III, șase

¹ Piesa a fost descoperită întîmplător de Ion Munteanu și Oprea Vasile, cărora le mulțumim și pe această cale. Împreună cu figurina au mai fost culese un topor de piatră, fragmentar, de tip calapod, o lamă de silix negru de formă trapezoidală și mai multe fragmente ceramice Cernavodă III, care vor face obiectul altui studiu.

Planșa 1.

statuete provenind din stațiunea eponimă de la Cernavodă², iar celelalte două din așezarea de la Slobozia (jud. Giurgiu)³.

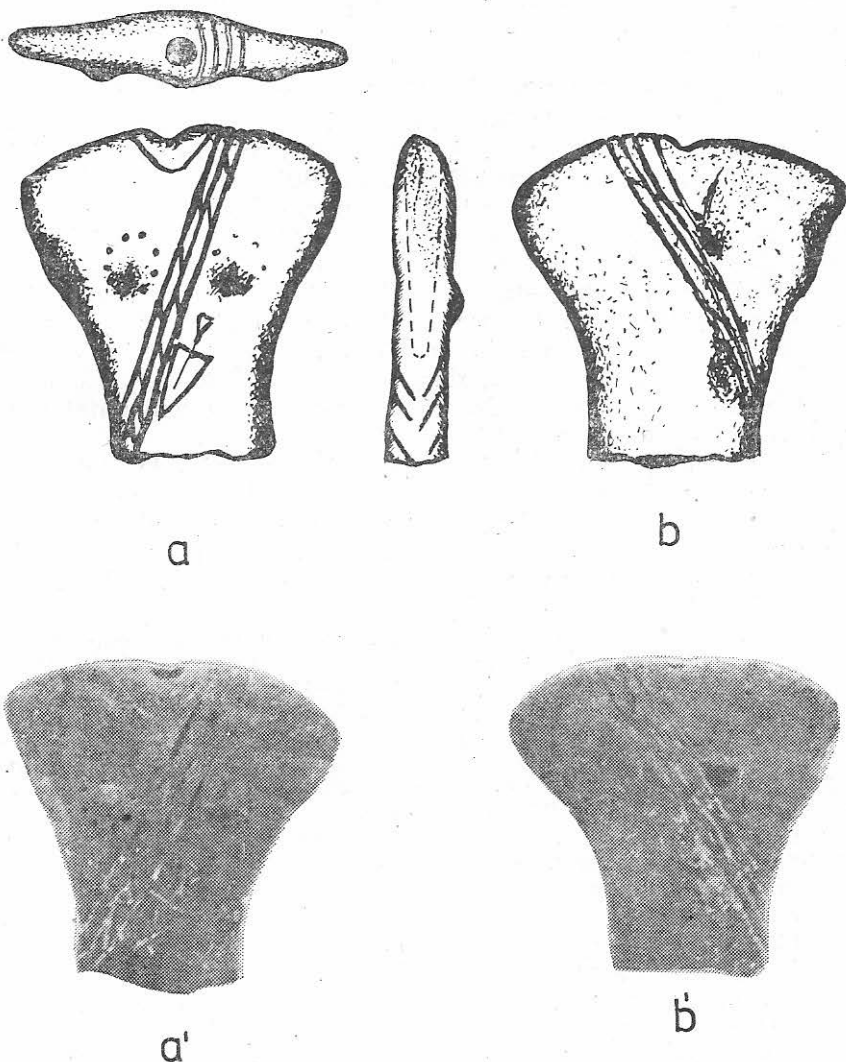
Statueta noastră se încadrează tipologic grupului de figurine cu cap mobil, derivate din plastica antropomorfă tesaliană⁴.

² Cele șase figurine de la Cernavodă au fost prezentate în *Istoria României*, vol. I, 1960, p. 77 și p. 81, fig. 16 : D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina ultimelor cercetări*, București, 1961, p. 132, fig. 17/1—4 : idem, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 156 : Vl. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 261, fig. 289/3—8. Plastica culturii Cernavodă III este analizată de S. Morintz-P. Roman, în *Dacia*, N.S., XII, 1968, p. 93, pl. 36/8, 12, 13 și p. 96, pl. 39/12, 13, 17, 18, 22, 23.

³ *Ibidem*, p. 85, pl. 30/1, 2 și p. 88, pl. 33/11, 12.

⁴ În legătură cu figurinele de tip tesalic, vezi Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 261 ; idem, *Dacia*, N.S., VII—VIII, p. 97—102 ; idem, *SCIV*, 8, 1957, 1—4, p. 98 ; idem, *SCIV*, 11, 1960, 2, p. 253, nota 2 și p. 254—255 ; Ivan Ordentlich, *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 150—152 ; N. Vlăssă, *Sargetia*, IV, 1966, p. 9—16.

Dacă la figurina masculină descoperită la Cernavodă⁵ se observă o anumită preocupare pentru redarea elementelor anatomice (cap, gât, sex)⁶, figurinele de influență tesaliană din cadrul culturii Cernavodă III prezintă cu precădere elemente de vestimentație, intenția de-a reprezenta personaje îmbrăcate fiind evidentă (pl. II, a, b, III/4-6).

Planșa II

⁵ Figurina masculină de la Cernavoda a fost publicată pentru prima dată de D. Berciu, S. Morintz, P. Roman, în *Materiale*, VI, 1959, p. 103.

⁶ De remarcat maniera asemănătoare de redare a sinilor la figurina noastră cu figurina masculină de la Cernavoda.

Prevederea orificiului pentru fixarea unui cap mobil la majoritatea figurinelor aparținând culturii Cernavodă III, ca și la alte populații din epoca bronzului⁷, poate fi legată de o anumită practică magico-religioasă, în cadrul căreia avea loc o „desprindere“ rituală a capului⁸. Lipsa capului figurinei masculine, singura statueta din cadrul culturii Cernavodă III care are capul modelat din aceeași bucată de lut ca și corpul este un argument în sprijinul ipotezei emise mai sus (Pl. III/1)⁹.

Prezența pumnalului incizat la cingătoarea figurinei noastre permite o încadrare cronologică, pumnalul constituind pentru această epocă un element de datare¹⁰. Astfel, după tipologia savantului italian Emmanuel Anati, forma generală a pumnalului se înscrie în categoria pumnalelor triunghiulare înguste¹¹ cu mânerul drept¹², lățimea obișnuită¹³, lama convergentă¹⁴ și vârful ascuțit¹⁵. Dacă acceptăm datările propuse de Anati pentru caracteristicile pumnalului, figurina aparține perioadei III A_{1,2} (2800—1900 î.e.n.)¹⁶, ceea ce corespunde în linii generale cu perioada de trecere de la eneolitic la epoca bronzului¹⁷.

Apariția unor pumnale similare în zona alpină franceză, elvețiană, italiană, austriacă și iugoslavă, dar și în lumea egeo-eladică, i-a făcut pe unii cercetători să se gândească la posibilitatea existenței unui tip comun de origine mediteraneană.¹⁸

Absolutizarea pumnalului, drept criteriu unic de datare, poate duce la erori considerabile, așa cum s-a întâmplat în cazul încercărilor de a se data cultura Cernavodă III prin stabilirea de analogii între pumnalul apărut în orizontul mormintelor miceniene și pumnalul incizat de pe pieptul figurinei masculine descoperite la Cernavodă¹⁹.

⁷ În epoca bronzului, pentru teritoriul țării noastre mai apar figurine cu cap mobil în cadrul culturilor Gîrla Mare (Vl. Dumitrescu, JPEK, 19, 1954—1959, p. 16—48) și Otomani (I. Ordentlich, *op. cit.*, p. 147—154).

⁸ Vl. Dumitrescu, SCIV, 8, 1957, 1—4, p. 96.

⁹ Numeroase statuete neo-eneolitice au capul rupt din vechime, ceea ce ne-a permis să avansăm ipoteza existenței unui act ritual cu această destinație, vezi M. Neagu, Pontica, XIII, 1980, p. 298 și D. Berciu, *Cercetări arheologice în regiunea București*, Ed. Acad. R.P.R., 1956, p. 70.

¹⁰ Emmanuel Anati, *I pugnali nell'arte rupestre e nelle statue-stele dell'Italia settentrionale*, Brescia, 1972.

¹¹ *Ibidem*, p. 15, fig. 6/12.

¹² *Ibidem*, p. 17, fig. 8/3.

¹³ *Ibidem*, p. 18, fig. 9/11.

¹⁴ *Ibidem*, p. 19, fig. 10/4.

¹⁵ *Ibidem*, p. 20, fig. 11/2.

¹⁶ *Ibidem*, p. 90, 92, 105.

¹⁷ Cultura Cernavodă III este încadrată cronologic în epoca de trecere de la eneolitic la epoca bronzului, vezi D. Popescu, SCIV, 19, 1968, 2, p. 322—323; S. Morintz și P. Roman, SCIV, 19, 1968, 4, p. 570; Vl. Dumitrescu, SCIV, 20, 1969, 1, p. 143.

¹⁸ Em. Anati, *op. cit.*, p. 96 și D. Berciu, Dacia, N.S., VIII, 1964, p. 318.

¹⁹ *Ibidem*, p. 317; idem, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 155.

1

2

3

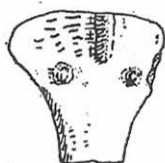
4

5

6

7

8

Planșa III.

Piesa găsită în amonte de Satul Nou este singura figurină feminină cu pumnal ce a apărut în aria de răspândire a populației Cernavoda III, descoperirea ei aducând o importantă contribuție la studierea plasticii comunităților din perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului.

EINE NEUE CERNAVODĂ III — FIGURINE, DIE IM SÜDWESTEN DER DOBRUDSCHA ENTDECKT WURDE

Zusammenfassung

Im Jahre 1980 wurde am rechten Ufer der Donau, 8 km flussaufwärts von Satul Nou, Gemeinde Oltina, Kreis Constanța, eine Frauenfigurine entdeckt, die zur Kultur Cernavodă III gehört. Die Statuette ist die neunte Entdeckung dieser Art im Ausbreitungsgebiet der Cernavodă III — Kultur und reiht sich typologisch in die Figurinengruppe mit beweglichem Kopf ein, die von der anthropomorphen thessalischen Plastik herrührt.

Die Verfasser unterstreichen das Bestreben des Verfertigers, besonders die Kleidungselemente zum Nachteil derjenigen anatomischer Art zu wiedergeben.

Das Vorhandensein eines dreieckigen Dolches am Gürtel der besprochenen Figurine ermöglicht die Datierung der Statuette in die Übergangsperiode vom Eneolithikum zur Bronzezeit.

Das neben Satul Nou gefundene Stück ist die einzige Frauenfigurine mit Dolch, die in dem Verbreitungsgebiet der Cernavodă III — Kultur erschienen ist. Ihre Entdeckung ist ein wichtiger Beitrag zum Studium der Plastik der Volksgruppen aus der Übergangsperiode vom Eneolithikum zur Bronzezeit.

Liste der Abbildungen

- Taf. I. Karte des Entdeckungsgebietes der Figurine.
 Taf. II. Frauenfigurine, die zur Cernavodă III — Kultur gehört (Zeichnung von Bogdan Panțu). 1/1.
 Taf. III. Frauenfigurine, die zur Cernavodă III — Kultur gehört (Fotographie 1/1).
 Taf. IV. 1, 2; 4—7 Bei Cernavodă entdeckte Figurinen. 3—8 Bei Slobozia (Kreis Giurgiu) entdeckte Figurinen (nach S. Morintz, P. Roman, Dacia, N.S., XII, 1968, S. 93 und 96).